

Tusculum

2022
SOLIN-15

Tusculum

15

Solin, 2022.

Nakladnik

Javna ustanova u kulturi
Zvonimir Solin
Kralja Zvonimira 50
Solin

Za nakladnika

Tonći Čićerić

Glavni urednik

Marko Matijević

Uredništvo

Joško Belamarić
Nenad Cambi
Dino Demicheli
Josip Dukić
Arsen Duplančić
Miroslav Katić
Šime Marović
Dražen Maršić
Michael Ursinus

Grafičko oblikovanje i priprema za tisak

Marko Grgić

Izrada UDK-a

Iva Kolak, Sveučilišna knjižnica u Splitu

Tisak

Jafra Print Solin

Naklada

500 primjeraka

Izdavanje časopisa novčano podupire Grad Solin.

UDK 908(497.5-37 Solin)

Tiskana inačica: ISSN 1846-9469

Mrežna inačica: ISSN 1849-0417

Tusculum

Časopis za solinske teme

15

Solin, 2022.

Sadržaj

7-39	Martin Bažoka – Ivan Šuta	Prapovijesni nalazi s gradine Sutikve u Solinu
41-59	Luka Donadini	Religija, kult i moralnost u Saloni (I) Poštovanje i dužnost prema božanstvima
61-69	Nikola Cesarik	<i>Cohors I Alpinorum vel cohors I milliaria Delmatarum?</i>
71-85	Diana Čorić – Dražen Maršić	Salonitanska kamena urna T. Domicije Januarije
87-91	Krešimir Grbavac	Stela alumna Merkurija iz Solina
93-98	Dino Demicheli	Dva epigrafska fragmenta iz obiteljske kuće u solinskom predjelu Ninčevićima
99-104	Ivan Alduk	Natuknice za studiju o srednjovjekovnom Solinu (I)
105-123	Ana Šimić	Kraljica Jelena Slavna u hrvatskim povijesnim romanima
125-141	Blanka Matković	Zaboravljena povijest grada Splita i njegove okolice Križarska organizacija srednje Dalmacije kroz UDB-in dosje Zlate Radović
143-161	Arsen Duplančić	Dva crteža Franje Kopača u Solinu
163-193	Tonči Čičerić	Solinsko pučko pjevanje u kontekstu razvoja klapskoga pjevanja u Solinu od sredine 20. stoljeća do danas
195-223	Mirko Jankov	Iz riznice svjetovnoga repertoara Pučkih pivača Gospe od Otoka – Solin: Transkripcije i jezično-glazbena analiza osam tradicijskih napjeva (dio prvi: muški tekstovi)
225-227	Arsen Duplančić – Marko Matijević	U spomen na Milana Ivaniševića (8. svibnja 1937. – 30. prosinca 2021.)
229		Naputak suradnicima <i>Tusculuma</i>

Ivan Alduk

Natuknice za studiju o srednjovjekovnom Solinu (I)

Ivan Alduk
A. Starčevića 146
HR, 21210 Solin
alduk.ivan9@gmail.com

Rad je nastao kao uvod u detaljnije istraživanje solinskoga razvijenoga i kasnoga srednjeg vijeka. Radi se o svojevrsnom uvodom tekstu koji će se u budućnosti dodatno razraditi kako bi se dobila što cjelovitija slika topografije i povijesti ovoga prostora u navedenom razdoblju.

Ključne riječi: Solin, razvijeni srednji vijek, kasni srednji vijek, granice, komunikacije

UDK: (1)+(1-04)(497.583Solin)“04/14”
625.712.12(497.583Solin)“04/14”

Stručni članak
Primljeno: 18. listopada 2022.

Uvod

Solinska antička i ranosrednjovjekovna baština imaju nemjerljivu ulogu u kontekstu nacionalne, ali i europske povijesti. Gotovo svakodnevno i usprkos svima problemima izlaze zaboravljeni i nikada viđeni, pa čak i nikada pretpostavljeni, dijelovi antičke Salone koji apsolutno opravdavaju sintagmu s reljefa salonitanske *Tyche* o »sretnoj Saloni« (*Salona Felix*). Sreća toga glavnog i najvećeg grada na istočnoj jadranskoj obali trajala je do prvih desetljeća 7. stoljeća kada nestaje u nizu događaja koje skupnim imenom još uvijek nazivamo seobom narodâ. Međutim, kao posljedica tih seoba uskoro će na rubovima antičkoga grada, posebno istočnom uz rijeku Jadro, solinsku Riku, nastati jedno od sjedišta hrvatske kneževine i kasnije kraljevine. Kneževske i kraljevske zadužbine, samostani, mauzoleji kraljeva i kraljica te krunidbena crkva obilježiti će solinski prostor i povijest od 9. stoljeća do kraja 11. stoljeća. Iako će svijest o važnosti tih mjesta te znanje o njima itekako biti prisutni i u prvim stoljećima nakon nestanka tzv. narodne dinastije (Trpimirovića), s vremenom će i to polako nestajati. Ovaj rad skupina je natuknica o vremenu koje slijedi nakon toga slavnijeg dijela solinske prošlosti i podloga je za daljnje i detaljnije istraživanje. Ono je do sada bilo ponajviše obrađivano u brojnim radovima don Lovre Katića na temu solinske srednjovjekovne i ranonovovjekovne povijesti.¹

Solin je u vrijeme razvijenoga i kasnoga srednjeg vijeka idilična prodolina s raštrkanim crkvama koje nam danas samo nagovještavaju mogućnost postojanja nekoliko sela i zaseoka s mlinovima i stupama – nezaobilaznim i izuzetno važnim dijelom lokalne povijesti. Bivši kraljevski posjedi pripast će novim vladarima na ugarsko-hrvatskom prijestolju ili pak splitskom nadbiskupu. S druge strane, blizina moćne kliške tvrđave itekako će utjecati na događaje uz obale Jadra. To će se posebno osjetiti u onim razdobljima u kojima Split i Klis neće dijeliti iste gospodare, a čiji će se sukobi i razgraničenja događati upravo na obalama solinske Rike. Iako prisutno i ranije, takvo stanje započinje početkom 15. stoljeća kada će Venecija definitivno i dugoročno zagospodariti Splitom, dok će Klis ostati u rukama ugarsko-hrvatskih (nakratko i habsburških) kraljeva i njihovih velikaša. Padom Klisa pod osmansku vlast godine 1537. ta granica postaje još izraženija. Osim crte u prostoru, ona postaje i mentalnom granicom između dvaju svjetova. Više od 111 godina turske vlasti nad Klisom i Solinom ostavit će itekakve tragove u prostoru, ali i svim drugim dijelovima materijalne i nematerijalne baštine. Među ostalim, nakon mletačko-turskih ratova u drugoj polovini 17. stoljeća, točnije rata koji nazivamo Kandijskim (1645. – 1669.), počinje se razvijati današnji Solin, ili barem onaj koji je postojao do prije sedamdesetak godina.

¹ U izbor iz Katićeve bibliografije uključeno je oko 150 njegovih radova različitoga karaktera (čitava bibliografija objavljena je u VAHD 80, str. 72-90). Njih gotovo 60 na izravan ili neizravan način govori o solinskoj povijesti (L. Katić 1993, str. 55-68). Ovdje bi trebali naglasiti kako je Katićev rad i danas ključan i nezaobilazan za bavljenje solinskom poviješću, ali isto tako valja napomenuti da ga se ipak treba čitati kritički te pojedine navode, posebno izvorâ, provjeravati u izvornim objavama.

Rad je zamišljan kao triptih. U prvom dijelu, u ovom broju *Tusculuma*, ukratko bismo opisali vrijeme, prostor, granice i komunikacije. Drugi nastavak posvetili bismo onome što se nalazilo uz te komunikacije i unutar tih granica – crkve, groblja, naselja, utvrde. Treći dio rada bio bi posvećen ljudima iz toga vremena te odnosu prema ruševinama antičkoga grada.

Prostor i vrijeme

Tijekom razvijenoga i kasnoga srednjeg, pa i ranoga novog vijeka, nije postojao jedinstveni solinski prostor u strogo administrativnom smislu, već je bio podijeljen između Klisa i Splita. Naime, nestankom antičke Salone nestalo je i njezina prostrana agera. Taj je prostor tijekom srednjega vijeka podijeljen između nekoliko manjih teritorijalnih jedinica, u prvom redu Klisa, Splita i Trogira.² Najvažniji, tj. središnji dio salonitanskoga agera, što je uključivalo prostor današnjih Kaštela, Solina i Klisa, nalazio se tijekom ranoga srednjeg vijeka u jednoj od 11 županija hrvatskoga kraljevstva, tzv. Parathalasiji, tj. Primorskoj ili Kliškoj županiji sa sjedištem u Klisu.³ Upravo su se unutar toga središnjeg dijela bivšega salonitanskoga agera smjestila dobra koja su pripadala vladarskom rodu Trpimirovića – njihovi posjedi koje dodjeljuju Crkvi ili pojedincima, zadužbine, krunidbena crkva i mauzolej, vjerojatno i dvor. U to vrijeme splitski komunalni teritorij nije dosezao sjevernije od linije koja je počinjala u Dujmovači i preko Suhoga mosta (Mostine) tekla prema Žrnovnici.⁴ Razdoblje razvijenoga i kasnoga srednjeg vijeka (od 12. do 15. stoljeća) obilježeno je sporovima Klisa i Splita oko solinskoga prostora.⁵ Splitu je jednostavno potrebna plodna *astarea*,⁶ ali i solinske mlinice i stupe koje donose prilične prihode.⁷ Godine 1217., prolazeći kroz Split na svom križarskom pohodu prema Svetoj zemlji, Andrija II. ponudio je Splićanima vlast nad Klisom.⁸ Na žalost splitskoga arhiđakona Tome, oni su to odbili, što će vjerojatno imati dalekosežne posljedice za širenje ove

komune. Split se, za razliku od ostalih komuna na dalmatinskoj obali, gotovo nikada nije širio dublje u svoje zaleđe. Razlog tome, između ostaloga, treba tražiti u strateškoj važnosti i snazi kliške tvrđave čiji gospodari to nisu dopuštali. Jedini put kad je Split zagospodario Klisom, pa tako i cijelim solinskim prostorom, bilo je nedugo nakon ovih događaja s Andrijom II., u razdoblju između godine 1226./1227. i sredine 13. stoljeća. Jedan od tadašnjih splitskih kneževa, Mihovil, naziva se *Michahel Dei gratia et regie maiestatis ... comes Spallatensis et castellanus Clissiensis noc non et Polliciensis comes...*⁹ Prijepore oko splitsko-kliških granica pratimo i tijekom 14. stoljeća. Zamisao je uvijek ista – kliški gospodari nastoje splitski teritorij svesti na prostor od Dujmovače (čak i Brda), preko Tršćenice (današnje splitsko groblje) do Žrnovnice, dok Splićani žele komunalni teritorij od »stupa u Dilatu« (između Kambelovca i Lukšića) preko Jadra i Sutikve do Žrnovnice i dalje prema Mutograsu.¹⁰ O granici se raspravljalo i pred Ludovikom Anžvincem, a Tvrtko I. fiksirao ju je na Jadru ostavivši Splićanima mogućnost prolaza prema Dilatu (splitskom dijelu današnjih Kaštela). Iako će se Klišani i dalje buniti zbog takve granice tražeći da njihov teritorij prijeđe solinsku Riku (u čemu krajem 14. stoljeća i uspijevaju), ona će ipak dugo ostati na Rici ili u njezinoj blizini.¹¹ Pitanje splitske granice postaje posebno osjetljivo nakon što Splitom zagospodari Venecija godine 1420. Solinski prostor od tada će biti podijeljen između dviju država – Mletačke Republike i Ugarsko-Hrvatskoga Kraljevstva, a kasnije i Osmanskoga Carstva.¹² I Venecija će, shvativši njegovu važnost, nekoliko puta nastojati zagospodariti Klisom. Prvi put neposredno nakon zauzeća Splita godine 1420.¹³ Naravno, tu je i interes za solinske mlinove, kontrolu ušća Rike i prijelaza preko nje. Tim više jer će hrvatski banovi, a kasnije i turski paše, pokušati u Solinu oformiti pristanište ili luku i trgovište, neovisne od onih u Splitu ili Trogiru.¹⁴ Međutim, do toga ipak nikada neće doći. Nakon Ciparskoga rata Turci su granicu

2 M. Suić 1956, str. 12-14.

3 L. Katić 1960; T. Burić 2020, str. 16, 41-46 (sa svom relevantnom literaturom na tu temu).

4 M. Suić 1956, str. 13-14; L. Katić 1958, str. 187-188.

5 L. Katić 1958, str. 188-206.

6 O ovom pojmu vidi: T. Burić 2020, str. 35-37.

7 L. Katić 1952, str. 209-211; Zlatna knjiga, str. 102-105.

8 *Historia Salonitana* XXV.

9 *Codex diplomaticus* IV, str. 461-642 (dok. 401); L. Katić 1958, str. 191-192.

10 Ovo se posebno odnosi na pregovore oko granica koje je s Jurjem II. Šubićem vodila splitska komuna godine 1328. L. Katić 1958, str. 192-202.

11 L. Katić 1958, str. 202-205.

12 Dobar pokazatelj je i činjenica da dolaskom mletačke vlasti gotovo prestaju sukobi oko teritorija između Splita i Trogira.

13 Tada će ući u tajne pregovore s bosanskim kraljem Tvrtkom II. o pokretanju rata protiv kneza Ivaniša Nelipčića i podjeli njegovih posjeda. Klis i Omiš trebali su pripasti Veneciji. O ovim događajima i tijekom pregovora koji su trajali godinama vidi: Listine VIII, str. 66; P. Živković 1988; M. Šunjić 1996, str. 176-189.

14 Zlatna knjiga, str. 160-161; I. Alduk 2015, str. 112-113.

ponovo pomakli prema splitskom poluotoku i Stobreču i ona će dugo takvom i ostati.¹⁵

Iako tijekom srednjega vijeka formalno, tj. administrativno, nije postojao »solinski prostor«, on je ipak imao određene granice. Međutim, one su upitne s obzirom na tvrdnju iz prijašnje rečenice.

O južnoj granici, koja je bila izvor stalnih splitsko-kliških prijepora, već smo nešto rekli. Jedina koja je donekle jasna je zapadna, između Solina i današnjega Kaštel Sućurca, iako je i ona podložna reviziji koja se ponajviše tiče pripadnosti sela Smoljevca i vezivanja toga sela za solinsku crkvu sv. Nikole i tamošnje srednjovjekovno groblje.¹⁶ Za potrebe ovoga rada dovoljno je reći da bi ona dijelom odgovarala današnjoj solinsko-sućuračkoj katastarskoj granici.¹⁷ Sve ostale granice teško su određive. Međutim, zapadamo u poteškoće uzmemo li kao kriterij današnje katastarske granice. Kučinsko-žrnovačka granica većim je dijelom neprirodna ravna crta u prostoru, dok je granica prema Klisu i danas izvor prijepora i vjerojatno je nastala kao posljedica višestoljetne kliške vlasti nad Solinom, pa je stoga i zanimljiva za daljnju obradu. Isto tako smatramo da je »zagorski« dio Solina, prostor Blaca, rezultat procesa koji započinju nakon odlaska Turaka s Klisa godine 1648. i koje obilježava doseljenje novoga stanovništva u Solin, između ostaloga i iz najbližega zaleđa (npr. Brštanova).

Komunikacije

Kroz prostor današnjega Solina, onda kao i danas, prolaze dvije važne komunikacije – jedna je išla prema Klisu prateći rimske ceste, a druga, također antička, od donjega je riječnoga toka pratila morsku obalu prema Trogiru. I jedna i druga tijekom srednjega vijeka izuzetno su važne splitskoj komuni, radi čega često i dolazi do sukoba s Klišanima.¹⁸ Dolazeći iz pravca Splita, na Mostinama (Suhi

most)¹⁹ i u Dujmovači ulazi se u solinski prostor. Međutim, pitanje je koliko je već u srednjem vijeku bio aktualan ovaj put preko Dujmovače prema Dragovodama onako kako ga je pretpostavio Jelić i kakav se javlja na prikazima iz 16. i 17. stoljeća.²⁰ Put koji je je vodio od solinskih Meteriza preko Dujmovače, Koplince i Kmana prema Manušu sigurno je trasiran još u antičko doba i donedavno je bio glavni (i najbrži) put prema Splitu.²¹ Natpis iz 18. stoljeća, danas na jednom od kapitela u Gradini, a nekada na solinskim Meterizama, vrlo se vjerojatno odnosi na obnovu upravo toga puta.²²

Tri cestovna pravca (preko Rupotine, preko Biloga briga i preko izvora Rike) koja su vodila prema Klisu, temeljena na prapovijesnim pa onda i konkretnim rimskim pravcima, i dalje su bila u funkciji.²³ Onako kako su ti prvaci rekonstruirani kartiranjem nalaza rimskih spomenika, većinom nadgrobnih, tako ih je donekle moguće pratiti i kroz položaje srednjovjekovnih groblja i crkava (o čemu u drugom nastavku našega niza).²⁴ U kontekstu komunikacija prema Klisu napomenuli bismo da je i solinsko selo Prosik bilo povezano s Klisom (i Splitom). O tome vjerojatno najvećem naselju na području srednjovjekovnoga Solina još uvijek govorimo prilično uopćeno smještajući ga široko u istočno-jugoistočni dio današnjega solinskog prostora.²⁵ Noviji arheološki nalazi na položaju Bugareva s južne strane Gospina otoka, ne samo da drastično mijenjaju sliku antičkoga grada, već bi određene promjene mogla pretrpjeti i solinska srednjovjekovna topografija i historiografija.²⁶ U kontekstu spomenutih nalaza, a govoreći o komunikacijama, moramo se dotaknuti i pitanja premošćivanja solinske Rike o čemu postoji manja Dyggveova studija, podložna revalorizaciji.²⁷ Ključno pitanje koje je ostalo neodgovoreno je ono o gradnji mosta na Meterizama (današnji pješački most), a što Dyggve smješta u 15. stoljeće dok pojedini

15 L. Katić 1958, str. 207-209; M. Ursinus 2021.

16 L. Katić 1959; V. Omašić 1978, str. 64-65.

17 V. Omašić 2001, str. 61-62, 286 (karta). Veći dio toga prostora (uz potok Plandište kao svojevrsnu prirodnu granicu) danas je devastiran kopanjem tupine, gradnjom prometnih koridora, tvorničkih i sličnih pogona.

18 L. Katić 1958, str. 192; Zlatna knjiga, str. 146-151.

19 ...*pontem Siccum, qui vulgo dicitur Suchimost...*; Codex diplomaticus XVIII, str. 183.

20 L. Jelić 1897, str. 26; Ž. Miletić 1992, str. 40.

21 Ž. Miletić 1992, str. 40-41.

22 I. Alduk 2018, str. 117-118. Ovdje bismo upozorili i na toponim »Veliki put«, koji nalazimo na austrijskom katastru iz godine 1831., a koji je se nalazio u blizini današnjeg križanja Ulice Domovinskoga rata i Ulice slobode u Splitu.

23 Ž. Miletić 1993, str. 137-138; N. Cambi 2000, str. 85-88.

24 Ž. Miletić 1990; Ž. Miletić 1992.

25 L. Katić 1928.

26 Unatoč vrlo neozbiljnim pokušajima samih istraživača, pa i nadležnih službi, da se pojedini nalazi interpretiraju drukčije, a sudeći po mišljenju većine itekako kvalificiranih poznavatelja salonitansko-solinske arheologije i povijesti, na tome je mjestu pronađen do sada nepoznat i izuzetno važan dio antičkih bedema, gradska vrata (s kulama?) te dio nekropole izvan bedema. Najnovija istraživanja, koja se u neposrednoj blizini provode dok ovaj tekst predajemo u tisak, dodatno potvrđuju ovakvo razmišljanje.

27 E. Dyggve 1989, str. 155-165.

izvori, vjerojatno proizvoljno, aludiraju na antičko podrijetlo mosta.²⁸ Pri tome treba imati na umu da se most na donjem toku Rike spominje još godine 1397. u reambulaciji dobara splitskoga nadbiskupa.²⁹

Osim ovih glavnih komunikacija morali bismo računati i na one lokalnoga karaktera. Najveća je ona koja preko prijevoja Privije vodi prema Blacama, a kojoj strateška prednost leži u činjenici da se njome zaobilazi kliški prijevoj. Tu su i manje ili više vidljive staze preko kozjačkih »greda«, kao npr. ona preko Škrabutine prema Blacama,

kontrolirana s dvije uzvisine – Škrabutine (kota 579) i Žižine turete (kota 582). Ovakve izravne komunikacije s unutrašnjošću, preko više ili manje strmih litica Kozjaka i Opora, puno su jasnije na susjednom kaštelanskom prostoru, dok ih ovdje tek treba utvrditi i valorizirati.³⁰

U nastavku ovoga rada više će biti riječi o onome što se nalazilo unutar opisanih granica te uz pravce komunikacija koji su ovdje naznačeni. Točnije, koja su to bila solinska naselja, crkve, groblja i utvrde u vremenu od 12. stoljeća do kraja 15. i početka 16. stoljeća.

Kratice

RFFZd	= <i>Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru</i>
SHP	= <i>Starohrvatska prosvjeta</i>
VAHD	= <i>Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku</i>
VHAD	= <i>Vjesnik hrvatskog arheološkog društva</i>

Literatura

- I. Alduk 2015 Ivan Alduk, *Solinske utvrde (I). Gradina na temelju izvora iz 16. stoljeća*, Tusculum 8, Solin 2015, 107-116.
- I. Alduk 2018 Ivan Alduk, *Solinske utvrde (II). Mletački kaštel na mostu*, Tusculum 11, Solin 2018, 107-122.
- I. Babić 1984 Ivo Babić, *Prostor između Trogira i Splita*, Kaštel Novi 1984.
- T. Burić 2020 Tonči Burić, *Trogirski distrikt u srednjem vijeku do 1537. godine*, Split 2020.
- N. Cambi 2000 Nenad Cambi, *Važnost Klisa u antici*, *Mogućnosti* 48, br. 4-6, Split 2000, 83-91.
- L. Jelić 1897 Luka Jelić, *Crtice o najstarijoj povjesti Spljeta*, VHAD 2, Zagreb 1897, 26-41.
- L. Katić 1928 Lovre Katić, *Sredovječno selo Prosik kod Solina*, SHP, ser. II, sv. 1-2, Zagreb – Knin 1928, 87-92.
- L. Katić 1952 Lovre Katić, *Solinski mlinovi u prošlosti*, SHP, ser. III, sv. 2, Zagreb 1952, 201-219.

28 E. Dyggve 1989, str. 160-161, 165 (bilj. 17); I. Alduk 2018, str. 107-108.

29 L. Katić 1956, str. 149. Katić misli da je to bio srušeni most kod Jankove mlinice. Dyggve nije mogao znati za ovaj dokument (osim možda iz Farlatija), koji je Katić objavio (ne i cjelovit tekst) 27 godina nakon Dygveova rada o mostovima.

30 V. Omašić 1978, karta I; I. Babić 1984, str. 77.

- L. Katić 1956 Lovre Katić, *Reambulacija dobara splitskog nadbiskupa 1397. godine*, SHP, ser. III, sv. 5, Zagreb 1956, 135-177.
- L. Katić 1958 Lovre Katić, *Granice između Klisa i Splita kroz vjekove*, SHP, ser. III, sv. 6, Zagreb 1958, 187-210.
- L. Katić 1959 Lovre Katić, *Groblje kod sv. Nikole u Solinu*, VAHD 61, Split 1959, 134-151.
- L. Katić 1960 Lovre Katić, *Naseljenje starohrvatske Podmorske župe*, SHP, ser. III, sv. 7, Split 1960, 159-184.
- L. Katić 1993 Lovre Katić, *Rasprave i članci iz hrvatske povijesti*, Split 1993.
- Listine VIII Monumenta spectantia historiis Slavorum meridionalium, vol. XVIII, *Listne o odnošajih između južnog slavenstva i Mletačke republike, knjiga VIII*, Zagreb 1886 (ur. Šime Ljubić).
- Ž. Miletić 1990 Željko Miletić, *Sjeverna salonitanska nekropola*, RFFZd 29 (16)/1989-1990, Zadar 1990, 163-194.
- Ž. Miletić 1992 Željko Miletić, *Istočna i jugoistočna nekropola Salone*, RFFZd 30 (17)/1990-1991, Zadar 1992, 21-50.
- Ž. Miletić 1993 Željko Miletić, *Rimske ceste između Jadera, Burnuma i Salone*, RFFZd 32 (19)/1992-1993, Zadar 1993, 117-150.
- V. Omašić 1978 Vjeko Omašić, *Topografija Kaštelanskog polja*, Split 1978.
- V. Omašić 2001 Vjeko Omašić, *Kaštela od prapovijesti do početka XX. stoljeća, I*, Kaštela 2001.
- M. Suić 1956 Mate Suić, *Ostaci limitacije naših primorskih gradova u ranom srednjem vijeku*, SHP, ser. III, sv. 5, Zagreb 1956, 7-19.
- M. Šunjić 1996 Marko Šunjić, *Bosna i Venecija (odnosi u XIV. i XV. stoljeću)*, Sarajevo 1996.
- M. Ursinus 2021 Michael Ursinus, *The Terra Nullius between the Contado of Split and the Pious Foundation (vakif) of Rüstem Paša c. 1574 – 1585*, Tusculum 14, Solin 2021, 85-92.
- Zlatna knjiga *Zlatna knjiga Grada Splita, I*, Split 1996.
- P. Živković 1988 Pavao Živković, *Ivaniš Nelipić između Mletačke Republike i bosanskog kralja Tvrtka II. Tvrtkovića*, RFFZd 27 (14) / 1987-1988, Zadar 1988, 151-170.

Summary

Ivan Alduk

Notes for the study of medieval Solin (1)

Key words: Solin, High Middle Ages, Late Middle Ages, borders, communications

The Classical and early medieval history of Solin play an immense role in the contexts of the national and the European histories alike. This paper is a collection of notes on the time that followed the most famous part of the Solin's history, making a base for further and more detailed researches. So far, this period has been best treated in the numerous works of Rev. Lovre Katić on the medieval and Early Modern Period history of Solin. The paper is intended to make a triptych. The first part, published in this issue of *Tusculum*, is to describe briefly time, space, borders and communications. The second part will be dedicated to the objects that existed alongside the communications and within the borders – churches, cemeteries, settlements, fortifications. The third part would be dedicated to the people of that time and the attitudes for the Classical town's ruins.

Strictly speaking, in the period of time dealt with here there was no clearly delineated area of Solin, because its main character was being fought for by both Klis and Split. Same as in the previous, Classical, period, through the Solin area passed extremely important communications, connecting this area with its closer and farther hinterlands, but also with the neighbouring area of Trogir. Besides these, there are also less important, local communications, still waiting to be properly valued.

Translated by Radovan Kečkemet

